

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega meseca.

Velja celoletno 2 gold. 50 kraje. — polletno 1 gold. 30 kraje.

List 15.

V Celovcu 10. oktobra 1873.

Leto V.

Jurij iz szent-Tamása.

1848. léta obraz.

(Po M. Jókai-u; poslovenil Lav. Gorénjec.)

I. Hudoba in njegov praznik.

Kedo te je prirotil na svét, hudobni duh? — Dolgo si mirno spal pod zemljo, mir dajal travi, da je zelena, — mir ljudem, da so bivali na tvojem grobu, — kdo je bil tisti, kateri te je zopet obudil? —

Čegav ukaz, čegav glas te je probudil iz krepkega spanja? — Ali si morda žejo čutil globoko pod zemljo, tako blizu pekla, ter si prišel na plano, da si jo ugasiš s kervjo? —

Lehko si jo ugasiš, imel bodeš kervi, kervi obilo! Tekli je bodo céli potoki, céla jezera se je bode zbiral, kder je ne bodo več pila zemska žrela. Le pij in serči kri — žejnega gerla!

Pij, dokler se ne napiješ, opijani se, potlej pak se zopet verni v svojo otolino, bodi proklet in spi!

Imejte nože pripravljene, hudobec je žejen!

Noč, — temna, kakor krokar, počivala je in razgurnjena bila nad szent-Tamásom. Nobena zvezda nij migljala na obzoru.

Modro je bilo to, da nebo nij moglo videti, kaj se godi na zemlji.

Ljudje, ki so drug poleg drugega o veselji in prijazni osiveli pod tisto streho, v okrožji tistega mesta, — katere je edinila kri, dolžnost in hvaležnost, — kateri so sicer skupoma uživali gorje in veselje, — ti ljudje so nenadoma, — kakor bi jih bila hudobnega duha sapa otrovala, jeli medseobno si prisezati sovraštvo — in smert.

Bilo je na sv. Evstahija dan. Rajevci so se bili zbrali v cerkvi, kakor so sami terdili, k božjej službi. A v svetišči ni bilo čuti božje besede, zaman je človek čakal slovesnih zvukov na orgljah — divji moški glasovi so napovedovali neznanske strahovitosti o bodočih dneh, namesti svetih pesnij pa so se razlegale vojsko oznanujoče davorije.

Drugo ljudstvo v mestu je bilo mirno. Bivalci, ki so tam pa tam okna videli razsvitljena — in ljud, da hiti v cerkvo, — so menili: denes rajevci slavé velik praznik, — nij jim bilo nič hudega na umu, plegli so torej spat. Blezu o polnoči jame v plat zvonati biti. Cerkvena vrata se odpró — in prične se ponočna drama.

Divje rijoveče je razpaljeno ljudstvo planilo v hiše spečih sosedov. Kakor bi se bili hotéli strupenim razža-

litvam, britkemu sovraštvu osvetiti, s tako besnostjo so umorili vsakoga, kder na oknu nij gorela nobena luč.

Po lučih na oknih so rajevci poznali svoje hiše. Pogovorili so se bili in odločili so ta znamenja zbog varnosti, zató da nijso drug drugega napadali in plenili.

Po nekolikih urah je bil veči del ogerskega bivalstva pomorjen, le nekež trumici se je posrečilo, da je ušla sè svojimi ljudmi vred, ki so se razobesili ob njih voze.

Ali tudi za temi so se gnali še dolgo časa, in ko je v mestu bilo užé nehalo javdanje, umolknilo bojno upitje in govorjenje, še zmérom so se z močvirja slišali posamezni klici na pomoč, — klici grozne obupnosti.

Eden izmed voz je bil obtičal v močvirji — in ubežnike, vsled tega ujete, zadušili so drugega za drugim v grezi (v blatu).

Napósled je tudi tà vse utihnilo. Nobenega jadalnega glasu ni bilo več slišati. V mestu pa je hermela godba in razlegalo se plesočih veseljakov uriskanje.

Po polnoči, blezu ob dveh je človek lahko videl voz, ki je ob velikej mestnej ulici pomikal se naprej. Na njem je sedel neki v plašč zaviti moški, kateri je zvédavo zavzet gledal okrog po razsvitljenih oknih in na uha vlekel uriskanje, ki je zdaj pa zdaj se oglašalo.

Pred svojo hišo se ustavi in na največe zavzetje zapazi, da so tudi okna njegove hiše razsvitljena, zasliši, da se tudi iz njegovega domú razlega upitje neke vesele družbe. Pol v skerbi, pol zavzet skrivoma stopi k oknu, pozornih očij pogleda skoz-enj in gručo znanih ljudij zagleda v stanišči; peli so in kričali, pili iz njegovih kozarcev in besno plesali okrog nekega, sredi sobe stoječega dudaša, — trušili so, kakor bi bili oblazneli. Pa vsi, katere je videl, — vsi so bili njegovi stari znanci — meščanje.

Kaj se je godilo pred tem nastopom, tega nij znal ta moški; vse to se mu je zdelo sen.

A zagleda neko žensko, ki je najrazuzdanejša vesela sukala se iz rok v roke deležnikom te veselice — smijala se, hehotala in z drugimi vred ukala je na stavo.

Prislec dolgo časa nij mogel spoznati razposajene ženske. Pa je bila prav njegova soproga.

„Čaki!“ — zaupije in zbeži v sobo, kder je pijanka razsajala.

Osuplo in onemélo, derhteč po vseh udih je nekoliko časa stal na mestu. A zaupil je napósled z glasom, s katerim vred je vsa zaderžana razkačenost bruhnila iz njega.

„Kaj počenjate?“ — zakričal je.

Prenajljubši gostje se razkadé izpred njegovega groznega obraza. Tudi najserčnejši so ostekleli, ko je mertvaški bledih lic stal med njimi. Dolgo se nobeden nij upal stopiti k njemu.

Brezi vsakojake zapreke je stopil na mesto, kder je stala njegova soproga — lepa, černooka ženska, las — černih kakor noč — in lic rudečih, kakor jutranja zarja. Na njenem obličji je ta trenutja gorel izraz groznega zavzetja.

Sè smertnim pogledom je soprozi blisknil v oči.

„Na kolena préd-me!“ — zakričal je.

Žena se ni ganila nij.

„Na kolena, nesramnica!“ — zagermel je soprog in ženo po obličji udaril s tako močjo, da se je préd-enj zgrudila.

„Stoj, pès!“ — zaupijejo to trenutje iz vseh kotov germeči rajevci — in deset rok kmalu ga je zgrabilo.

Vstal je boj; gospodar je enega napadnikov zatel za goltanec — in še zmérom ga je deržal, ko so ga bili užé poderli na tla; potegnil ga je bil sè seboj in poterl mu je rebresa.

Njega pa so zvezali in sesuvali nekam v kot. Veseljaci se vstopijo préd-enj.

„Kaj bi radi, kaj mi hočete?“ povpraša gospodar in kri mu bruhne iz ust.

„Ali kaj ti hočemo?! Ozri se krog sebe. Menda vidiš, navzočni so tù vsi rajevci,“ — odgovori mu visok rijav moški zrastlih obervij in vstopi se s hladno zaničljivostjo in gadje besen pred zvezanega prišleca.

„Jaz pa nijsem rajavec. Kaj sem vam na mari?“

„Le vprašaj svojih sosedov. Ali nijsi učinil tega, predno si čez ulico bil prišel lè-sem? Denes je slaven dan, Madžarjem poguben praznik. Tudi ti si eden njih, poslednji v mestu. Drugi so vsi užé pogagali. Ti, ker si poslednji, izberi si, kako rajši, kakor hočeš, umerješ.“

„Tedad ti si rabelj, Bazilij?“

„Jaz sem svojega ljudstva izvoljenec.“

Z neizrekljivo zaničljivostjo mu zvezani plune v obraz.

„Človeče,“ — zarijove besno razžalivec, „čaki, kervavo bodeš zató jokal pred menoj!“

„Ali jokal?! — A jaz? — Kedo me je kedaj videl jokajočega? — Utegneš me mučiti, utegneš jermene dreti z živega, utegneš me usmertiti — saj vas je dosti zoper enega — a jokal ne bodem, plakajočega naj me ne bodeš videl, pa če prav utegneš vsled besa razplezniti se zató.“

„Jaz te bodem videl, da bodeš jokal, a prav kmalu! Najpopreje ti razodevljem, da sem jaz tisti, ki je zapeljal ti babo, katera te je izdala!“

„To je tebi sramota, ne meni!“

„Tvoji sorodniki so vsi pocerkali!“

„Boljše je poginiti na cesti, — da, boljše nego z vami vred tisti zrak dihati!“

„Tvojega imenja je konec!“

„Naj razbojniki poginejo z njim vred!“

„Hm! Ti se mi zdiš, da si hladnokervna zver. Ali — saj si menda imel hčer — lepo bitje!“

Jurij ga trepetajoče pogleda.

„Mina je, če se ne motim, ime bilo jej,“ — opomni rajavec, a nalašč je kruto zatezal besede.

„Kaj to pomenja?“ — povpraša derhteče oča.

„Krasna stvar je, bogme! Kaj ne, rés je to, da je lepo bitje?“

„Vrag te vzemi! Kaj hočeš povedati?“

„Takó mlada je še in vendar — užé šest je imela snubcev — drug od drugega so bili boljši. Težak je bil

izbor. Tvoja baba se nij mogla odločiti, s katerim bi pozakonila hčer, torej sem jaz pomogel: omožil sem jo z vsemi šestimi.“

Po teh besedah se je jel peklenski smijati.

Oča na pol vstane — skoro oterpnel vsled strahu in ni besedice nij mogel spregovoriti.

„Žal mi je,“ — govoril je Serb dalje, „ker nam nijsi pomagal slaviti ženitbe!“

„Oh, kazni te Bog, kakor je kaznil mene!“ — zavpije oča in zataji solze. Ali vendar, kmalu je očino serce zmogel moški ponos.

Padel je z obrazom na tla in kervavo je plakal.

„Dvignite ga,“ — krične Bazilij, „zató da bodemo junaka videli, kako joče, ker prvi pot nocoj plače svoje žive dni! Le daj, Jurij, jokaj, kakor kaka mlada deklina, ti pa, stari tepec, diplaj, ter prikladaaj njegovim solzam.“

Po teh besedah pijani moški jemó zaničljivo zminjati se, peklenski smijati in plesati okrog svoje žertve, suvali so zaverženca — in bíli, kakor so le mogli.

Gospodar pa nij več jokal. Mižal je in ni žugnil nij. Molče je terpel vse muke, ni enkrat nij zategnol obraza.

„Zdaj pa vèn z njim!“ — ukaže Bazilij. „Vlecite ga pod streho. Preskerbite stražo tam, jutri pa ga zadergnemo. Danes slavímo njegove hčere šest porok, jutri pa bodemo pili na njegovo srečo na poti v nebesa. Lehko noč, prijatelj Jurij!“

Zavlečejo ga pod streho. Zapró duri za njim in pusté ga samega.

Mirno, nepremično je ležal tù, na golih tleh, — ležal, kakor bi brezduh bil njegov život, kakor bi več nikakoršnega čutja ne bila imela njegova duša.

Nekako radostno je pričakoval smertnega trenutka in vesel je bil, zató ker nij več dolgo časa bilo do njega.

Dolgo so še plesali pod njim in prepevali. Vendar so tudi Serbje polegli spat; vse je potihnilo: samo on nij mogel zaspiti. Le malo časa še, — opomnil je sam sebi, „pa zaspim, ali na vekov veke.“

A ko je tù ležal in nij bila na mari mu ni minulost ni bodočnost, nenadoma se mu zazdí, kakor bi bil nekov šum zaslišal pri enem izmed podstrešnih oken.

V nočnej polutemi mu je bilo mogoče videti, kako je neka bela prikazen skozi ozko odprtino spustila se navzdol, tipala pred seboj in približala se mu.

Ali je to sèn, ali je prikazen? Prikazen se je bližala mu tako tiho, da se prav nič nij slišalo. Začela je varno šepetati; jedva slišljivo je dvakrat dihnila besedo:

„Oče! oče!“

„Mina, preljuba moja hči!“ —

Oča pogleda k višku, hotel je, da-si je bila tema, po vnenjosti razločiti, kedo se bliža, prikazen pa je splavala k njemu, poljubila ga in z nožem razrezala verv, s katero je imel roci zvezani.

„Ljuba hči,“ — pojecljal je oča in oklenil se utripajočih kolen svoje hčere, „dobra moja, edina moja hči!“

„Beživa,“ — šepne deva s trudnim, slabim glasom, „na oknu sloni lestva, urno oče, berzo!“

Oča prime svojo hripavo hčer, odnese jo po stopnicah — in zmérom je imel jo v naročji in nenehoma je poljubljal jo.

Na tleh pri zidu se je spotaknil ob neko orodje. „Kaj je to? Lopata je. Vzemiva jo sè seboj.“

„Dobro, branila se bodeva z njo napadom,“ — opomni oča.

„Koristna bode, skoplje se vsaj grob z njo,“ — opomni hči.

Na drugej strani hiše so se slišale težke moške stopinje. Nekov Serb je bil tam na straži.

„Ostani zadej in stisni se k zidu,“ — reče oča hčeri, sam pa lopato vzame v roko in skrije se za hišni ogel. Blíže in blíže je bil Serb. Jurij dvigne lopato k višku — Serb zavije ob oglu — mahljaj — in razklanega črepa leži na tleh. Ni jekniti nij utegol.

Jurij sleče mertveca, s seboj vzame obleko in orožje, dvigne svojo hčer v naročje in z njo vred zapusti mesto.

Vse je bilo užé tiho, le zdaj pa zdaj je ponočno tišino prodramila pesen kakega domov vehrajočega pijanca, ki je pel jo hripavega gerla. Na jasnem nebu je užé migljala zvezda jutrajnica.

Oča in hči nijsta spregovorila nobene besede.

Na jutro prideta v bližnjo vas.

Jurij je v njej imel mnogo znancev. Tù, menil je, lahko kateremu izmed njih izroči svojo hčer, sam pa odide po svojih potih.

Ali prevaril se je, nikder ga nijso spustili čez prag, živa duša mu nij podala ni kosca kruha. Nobeden njegovih prijateljev nij bil usmiljen do njega, milo ga je vsak poprosil, da bi berž ko berž odšel.

Ljudje nijso bili hudobni, ne strahopeti, pa znali so, če v szent-Tamási zvedó, da so se usmilili kakega ubežnika, pomorili bi vse in oplenili tudi njih vas.

Nesrečnežovo serce je bilo polno najbitkejših čutov, zopet je hčer dvignil v naročje in odšel.

Šest dni je neprenehoma dalje šel čez hrib in čez plan, čez germ in čez sterm, po noči o burí — po dnevi o žgočej vročini. Hčer je imel zmérom v naročji.

On je nij vprašal kaj jo boli, ona pa nič nij po-tožila.

Šestega je deva umerla za lakoto in za duševno boleštjo.

Očetu je breme teže in teže bilo na rokah; roci, ki sta objemali devi pleča, nijste več krepko deržali, in glava, ki je viséla mu čez ramo, merzla je bila kakor led.

Užé so se v daljini videli stolpi v Segedinu. Malo pred poludnevom — po dolgem, terdem poti, prišel je pred veliko, ljudnato mesto.

Na neizmernej ravni pred tem mestom je bil prav ta trenutja ljudski zbor, — več, nego dvajset tisoč ljudij je bilo skupaj, sredi njih pa je nekov glasnik národu govoril z odra.

Jurij si med množico prodere pot h govorniku. Glasnik je oznanjal neverjetnosti, kako grozoviti so rajejci.

Več pričujočih poslušalcev je zapazilo onemoglega, prašnega moškega, ki je v svojem naročji deržal blede devo zapertih očij — in ki je blaznemu bil podoben.

„Od kodi si?“ — povprašajo ga.

„Iz szent-Tamása!“ —

„Ha, gôri, gôri na oder! Pripovedaj —“, — upili so vsi, kateri so slišali njegov odgovor.

„Nekov moški je tù iz szent-Tamása. Na oder mora stopiti in národu govoriti!“

Takoj so ga dvignili in postavili na oder.

Ko ljud zagléda njegova vsled glada in žalosti omedléla lica — po vsem obrazi neizmernih bolečin in obupnosti znamenja, njegovo onemoglo telo, na rami pa bledega obličja poterto hčer, — vso množico preletí otlo, grozno godernjanje, podobno tistemu hermenju, ki se čuje blizu Blatnega jezera, kedar se burja napoveduje.

A ko prišlecú oči splavajo po množnem hermečem ljudstvu, jame mu obraz goreti, nekov nenavaden ogenj mu prošine persi — in jel je govoriti z glasom, ki ga je razvnela navdušena osveta; iz početka je zamolklo in mračno, kasnejše pa krepkejše in oklnejše govoril:

„Madjarji, prišel sem iz szent-Tamása in poslednji sem izmed tistih, ki so tam po našem molili Boga! Imenje so mi vzeli, sorodnike pomorili! Če ste imeli kaj znancev tam, le žalostno se oblecite, ker mertvi so! Izmed vsega, kar sem imel, otel sem samo en zaklad — svojo nesrečno hčer, gledite, kaj so učinili mojej hčeri!“

O poslednjih besedah nesrečni oča svojo hčer dvigne k višku — in ko jo pogleda, stoperv spozná, da ima merliča v svojih rokah.

Doslé je menil, da le molči, molčala je šest dni zmérom.

„Mertva je!“ — vzdihne oča obupno in breziduho hčer pritisne na serce. „Mertva je, mertva!“ — krikne in zgrudi se na oder, kakor bi ga bilo božje umorilo.

Ta dramatični čin sicer vznemirjajočega nastopa je imel krepak upliv na ljud.

„Osveta, kervava osveta jim!“ — zarijove nekedo — in hrup, ki je bil vstal, podoben je bil tulečemu viharju.

„V orožje, v orožje, kedor je možak!“ — razlegalo se je v vseh stranij in takoj se je vsa množica razburila po raznih ulicah.

„V orožje, v orožje!“ — germelo je upitje od hiše do hiše, a po uri je do 10.000 moških bilo oroženih, besnost in kervoločnost jim je seršela z obrazov; nič drugega jim nij bilo na umu, le hrepeneli so, da bi skoro odburili v szent-Tamása.

Ali iz nekega neznane izvirka se je kmalu po razpaljenih glavah razširila neka misel, — misel, ki je iz početka prizadevala samo skrivno skerb, malo po malo pa je postala hujskajoča prepričanost.

Nekedo je bil slučajno zinil besedo:

„Kaj pa, kader odidemo, ko bi v tem tukajšnji rajejci poklali naše otroke?“ —

Po bliskovo hitro so te besede švigale od ust do ust.

„Poginili naj bodo,“ — jeli so tam pa tam kričati, poginili naj bodo, kakor so naši bratje pomerli v szent-Tamási! Kri za kri! Ud za ud! Poginiti bodo morali!“

A množica se je besnejše in besnejše grozila sama svojemu mestu — in kakor deroča reka, ki prodira svoje jezove, tako so planili v stanišča svojih sosedov — in še tistega dne so podušili prav vse rajejce svojega mesta.

To se je dogodilo šestega dne potlej, ko je po szent-Tamási vrela ogerska kri.

Kri za kri!

Pij, kervoločni zmaj!

(Dalje prihodnjic.)

Štefan Dušan, silni serbski car.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

Med vladalce, ki so bili odlični vojvodi, moramo staviti slavnega serbskega cara Štefana Dušana silnega, tako zato imenovanega, ker je s svojo močno roko premagal mnogo neprijateljev serbskega naroda, in ker je s svojimi vojniškimi deli daleč razširil serbsko carstvo. Štefan Dušan je bil največi vojvoda vseh serbskih vladalcev, bil je znamenit vojvoda svojega časa v vsej Evropi, in s svojimi vojniškimi deli je zadobil ime: silni. Zato hočemo navesti nekoliko vojniških del tega slavnega serbskega vladalca.

Oča Dušanov je bil serbski kralj Štefan Dušanski. Dušan je v Carigradu preživel perva leta svojega de-

tinstva, kjer je njegov oča Štefan Dušanski živel, izgnan iz svoje domovine, zaveržen od očeta. Dušan je bil verlo mlad, ko se je začela 1330. l. vojska med Serbi in Bolgari. Bolgarski car Mihajlo, odgnavši od sebe gospo, sestro serbskega kralja Štefana Dečanskega, ni hotel poslušati miroljubnih sovetoj svojega žlahtnika, serbskega kralja, da svojo zakonsko ženo nazaj vzame, nego je skušal, da osvoji serbsko državo. Zastonj ga je opominjal Dečanski, naj se ogiblje vojske, da je vojskina sreča zelo varljiva, in da se ni na-njo zanašati. Mihajlo nabere veliko vojsko in pridere v serbske pokrajine. Tudi Dečanski zbere svojo vojsko in gre Bolgarom naproti. Iz svojega stana je pisal še enkrat Mihajlu, in svetoval mu, naj odstopi od vojske, opominja ga, da oni, ki želi pridobiti tuje, izgubi navadno tudi ono, kar meni, da je njegovo. Mihajlo pa mu odgovori, da želi poskusiti bojno srečo proti Dečanskemu, in tako se oba vladalca začneta pripravljati na boj. Dečanski zaupa vodstvo konjиков svojemu sinu Dušanu, ki se je že tadaj odlikoval z junastvom. Dušan s svojimi konjiki udari v sredino bolgarske vojske, nagne se tje, kjer je stal bolgarski car Mihajlo, in kakor nekateri terdijo, je s svojo roko tako silno ranil Mihajlo, da se mu je moral udati, in tako ga je Dušan odpeljal k svojemu očetu, kjer je Mihajlo potem v štirih dneh umerl. Bolgarska vojska je bila potolčena, silna trupla v vojski palih junakov so pokrivala bojno polje, bolgarski lastniki so dohajali v serbski stan, in podvergli se oblasti serbskega kralja, ki na bolgarski prestolj povzdigne Aleksandra, sina v vojski poginjenega Mihajla in svoje sestre. Vse to so bili koristni nasledki zmage, katero je Dušan s svojo hrabrostjo zadobil nad Bolgari, in zbog tega se je verlo priljubil očetu, ki mu je začel zaupovati opravljanja državnih poslov. Ta Dušanova zmaga je bila začetek njegovih slavnih del, katera je izvrševal poslej, ko je bil postal serbski vladalec.

Dušan je bil mlad človek, ko je postal l. 1335. serbski vladalec. Odmah perva leta njegovega vladanja se je začela vojska z Madjari in Gerki. S svojimi vojaki je priderl v podonavske predele, izgnal je od ondot vojsko madjarskega kralja Karla Roberta, in je osvojil zemlje do Save. Na Gerškem je vladal v tej dobi mladi Andronik. Dušan vdari s svojo vojsko v njegove pokrajine, zato ker je bil Andronik pred nekoliko leti v zvezi z bolgarskim carom Mihajlom hotel napasti serbsko državo, in osvoji vse pokrajine od mesta Janine do gerškega otoka Eybeje, ter dospe do mesta Soluna. Andronik se preplaši. Da mu Dušan ne otme vse zemlje v Makedoniji in Tesaliji, in da ne dojde pod sami Carigrad, zategadelj se pomiri z Dušanom, in odstopi mu: Orid, Prilip, Janino, Trikaló, Kostur, Železnec, Voden, Averijo, Strimnico, Ser ali Serez, Čermen in mnogo družih krajev, ki so od te dobe dolgo časa stali pod vlado serbske oblasti. V mestu Prizrenu je sozidal Dušan velik carski dvor. Vse to se je dogodilo med 1337 do 1340. l. Ta čas, sredi njegovih zmag nad Gerki, rodil se mu je sin, kateremu so dali imé: Uroš.

Mir, katerega je Dušan z Gerki uterdil, ni imel obstanke. Na samem Gerškem so navstali razni upori, v katere se je vplel tudi serbski car Dušan pomagaje iz Carigrada pregnanemu gerškemu caru Ivanu Kantakuzenu. Ivan ni bil zadovoljen s serbsko pomočjo, temveč iskal je pomoči od Turkov in zato je Dušan odstopil od njega, šel na stran gerške carice Ane, udari s svojo vojsko na Makedonijo, in prevlada vso Makedonijo. Nato pozove v mesto Škoplje serbske arhijereje, vélike in male lastnike, in dá sebe kronati za cara serbskega, gerškega in

bolgarskega, svojega sina pa proglási za serbskega kralja 1347. l. S tem se je hotel Dušan povspeti na najvišjo stopinjo ljudske sile, in hotel je serbsko državo vvesti v red velikih in močnih evropskih držav. In res je bila takrat serbska država silna, sprostirala se je od Donave in Save do jonskega morja in do sedanjega Gerškega, pa od jadranskega morja do Romanije. Ko se je Dušan proglasil za cara, ustrojil je svoj dvor tako, kakor je carski dvor v Carigradu bil ustrojen. On je osnoval razna dvorska dostojanstva, kakor so se nahajala na carskem dvoru v Carigradu, in postavil je najodličnejše svoje ljudi za dvornike. Dušan je hotel, da se vpodobi nekdanjim gerškim carom, in zato je delal vse ono, kar so bili delali nekdanji gerški cari.

Slava Dušanova in sila njegovega orožja postajala je od dne do dne veči in veči. Rimski papeži so gledali na to, da si serbski národ in serbske vladalce priljubijo, da se radovoljno podveržejo rimskemu prestolju, da stopijo v rimsko cerkev. Madjarski kralji pak so to željo rimske cerkve vpotrebjevali v svoje častilakomne in samogoltné namene. Na Madjarskem po smerti Karola Roberta nastopi vladarstvo njegov sin Ljudevit, katerega Madjari zbog znamenitih njegovih del imenujejo silnega. Ljudevit videč, da Dušan ni naklonjen rimski cerkvi, vzdigne se v imenu vere, da z oroženo silo prisili Dušana, da vstopi v rimsko cerkev, a pravi povod vojski je bil ta, da bi se Madjarska okoristila. Ljudevit je bil slaven vojvoda svojega časa, on je razširil meje Madjarske, in s svojim orožjem je zadal strah Italiji samej. Dušan je tedaj v Ljudevitu imel dostojnega nasprotnika, in zbog tega se je pripravljal resno tim bolje, ker so Ljudevitu tudi drugi narodi pomagali. Preden je šel Dušan na vojsko, zbral je svojo bojno silo v predelu okolo Karanovca, poprosil patrijarha, da dojde v Žico, kjer je patrijarh odslužil sveto liturgijo, in blagoslovil cara Dušana in njegovo vojsko, da srečno izvrši započeto delo. Od Žice krene vojska malo naprej k rudniškim planinam. Madjarski kralj Ljudevit se je pripravljal med tem, da s svojo vojsko preide preko Donave, popreje pa pozove Dušana, da se snidejo na razgovor. Dušan v spremstvu nekoliko svojih odbranih lastnikov in hrabrih konjikov dojde do reke Donave, kralj Ljudevit pa videč, da je Dušan k Donavi prispel, sede v ladjico in se prepelje na serbsko stran. Tu sta se oba slavna vladalca lepo pozdravila. A nista se mogla pogoditi, Dušan preterga pogovor ter veli, da z orožjem dokaže svoje pravo. Ljudevit prepelje vojsko na serbsko zemljo, Dušan ga dočaka, in po kervavej bitki primora Ljudevita, da pokliče svojo vojsko iz Srbije, in da se poverne preko Donave na Madjarsko nazaj. Hoteč zanaprej zapreko narediti prehajanju madjarske vojske preko Donave, sezida na brežiču, kjer se Sava v Donavo izliva, mesto Beligrad, pustivši v njem nekoliko tisoč vojakov v posadki. Beligrad je pozneje postal tako važno mesto, da je na tisoče vojakov raznih narodov pod njim poginilo, želeči zadobiti ga in spraviti pod svojo oblast. Še enkrat je napal Ljudevit Serbsko, ali tudi ta pot se je moral poverniti na svoj dom nazaj, ne zadobivši ničesa. Pri tej priliki je zgubil mnogo madjarske vojske v Savi, ker ni imela brodovja za prevožnjo, in se je bala na serbske obali dočakati serbsko vojsko, katera je bila skoraj za petami.

Do te dobe so bili bosanski bani svobodni in neodvisni gospodarji Bosne. Za cara Dušanove vlade je bil bosanski ban Štefan, ki se je bil jako okoristil, in dokler se je Dušan zabavljaj z Gerki in Madjari, podvergel je bil svojej oblasti Hum, in vznemiroval je predel Tre-

binski, Gacko in s svojo vojsko je priderl do Kotora samega. Dušan zbere veliko vojsko, udari na bana Štefana, prežene ga iz Bosne, katero opustoši in svojeje nadvladi podverže. Takrat so se udali mnogi bosanski vlastniki na milost Dušanovo, mnogi pa so se izselili.

Razen do sedaj omenjenih bojev je Dušan se več potov boril z Gerki. Gerki so v svojih vojnah proti Dušanu klicali na pomoč Turke iz Azije. V teh bojih je Dušan dobro sprevidel slabost gerškega carstva, in dobro je v bodočnost prozerl, da njegovemu narodu in vsej Evropi grozi velika nevarnost pred Turki. Zbog tega sklene osvojiti Carigrad, vrediti morske obale, in tako stati na potu Turkom, da ne proderó dalje v Evropo. Dušan nabere do 80.000 vojakov, in s toliko silo krene na Carigrad. Svojo državo je razdelil pred svojim odhodom na razne oblasti, in odredil je svoje odlične ljudi, da vladajo zemljo, dokler se bode na iztoku vojeval. Ko je vse državne zadeve v Srbiji vredit, krenil je na pot. Nikdo ni dvomil, da ne bode pri tej priliki Dušan končno zaterl gerške sile in dobil Carigrad. V največej radosti dojde serbska vojska do sela Dijavoli. Gerški car se je silno uplašil, čuvši, da gré nad-enj velika serbska vojska. Vojske ni imel dovolj, da se upré serbskeji sili, pa tudi Carigradčani so bili do gerla siti neprestanih notranjih razdorov, in zbog tega so želeli miru. V omenjenem selu Dijavoli prime Dušana silna groznica, katera ga v najboljših letih odpravi v grob. Dušan je umrl 1355. l. v sredi velikih namer, katere je imel, in katere je hotel izvesti v ta namen, da sebe preslaví, serbsko državo pa povzdigne. Upanje, katero je serbski narod v Dušana imel, uničilo se je z Dušanovo smertjo.

Dušan je bil verlo visoke postave, lepega lica, in močan tako, da so ga imeli za najvišega, najlepšega in najmočnejšega človeka svoje dobe. Poleg krasote lica imel je on tudi krasno dušo, telesnim prednostim so odgovarjale izvrstno njegove umske sposobnosti. Dušan je bil velik vojvoda, moder zakonodajalec, in v bodočnost prozirajoči državnik. Dušan je bil vladalec, ki bi bil mogel serbski narod dovesti do velike slave, s serbskim narodom delati čuda; on je bil dostojen unuk slavnega serbskega kralja Milutina. Moder in močan znal je v državnem vladanju iznajditi zlato sredno pot; bil je moder in oster, ljubil je svobodo, preganjal pa razberzanost. Dušan je jako razprostranil serbsko državo, preslavil je serbsko orožje, povzdignil je narodno slavo, s kratka: Dušan je bil najslavnejši in najsilnejši vladalec, s katerim so se Serbi dičili, in katerega so tuji narodi spoštovali. Sreča, ko bi bil njegov sin Uroš nasledoval izvrstna svojstva duše svojega roditelja! Serbska država ne bi bila tako berzo in stermoglavo padala z največje sile in slave v skrajno bedo, z veličine v težko robstvo. Po smerti Dušanovej prevladali so v Srbiji notranji nemiri, oblasti serbske države obderžali so neki lastniki kot samostalne in neodvisne državnice, mladi in nejakí car Uroš je postal orodje v rokah oblastoljubnega in neblagodarne Vukašina, ki je naposled Uroša ubil, da bi tako serbske zemlje neomejeno vladati mogel. Komaj je 30 let prešlo od Dušanove smerti, in Serbi, ki so pod Dušanom hoteli osvojiti Carigrad, izgubivši bitev na Kosovem polju, izgubili so tudi svojo samostalnost, svojo svobodo, in postali so „uboga raja,“ primorani vojevati za tuje koristi, in prelivati svojo kri za dobro nevernikov.

* * *

Dušan se spominja v serbskih narodnih pesmih. Kakor je propast serbskega carstva na Kosovem polju

zbrisala mnogo spomenikov nekdanje slave serbske, tako je tudi od predkosovskih pesen malo ostalo, katere spominjajo na junaška dela onega časa. Brez sumnje je moralo biti narodnih pevcev tudi ob času Dušana, ki so opevali slavná dela in zmage njegove. Ali berzi propad narodne samostalnosti na polju Kosovem je pretergal oni tok oduševljenja in ponosa, ki je take pesni na dan spravljaj in v spominu varoval. Od tod imamo sedaj pesni, opevajočih veličino Dušanovo. Narodni pevci niso jih mogli od bola pevati, gledajoči tužno robstvo naroda, kakor na rekah babilonskih judovski pevci niso mogli pevati „pesni Gospodove“.

Želje.

Slovenec sem in kot Slovenca umreti
Me pusti sina, Slava, mati mila!
Le kadar krila bode me gomila,
Utihnem naj, neham za Te živeti!

Nobena moč mi naj ne bo razderla,
Ni celega sveta deroče reke,
Kar vs'jano je na dno serca na veke:
Me porodila je Slovenka verla!

Naj pride skoraj nam že éra zlata,
Tlačitelje in Judeže uniči,
Svobode večne naj odpre nam vrata!

Da smo gospodje na domačem griči,
In svobodna nam je zelena trata,
Nam več ne krohota jo tuji tiči!

Matej Stergár.

Mihael Vasiljevič Lomonosov.

(Po obširnem Čičagovem spisi posnel Leop. Gorénjec.)

Ime Lomonosov se posebno odlikuje v ruskej knjizi — in vsak Rus ga izgovarja nenavadno čestito, z nekakim svetim čutstvom, ki ga v svojem serci néguje do nesmertnega pokojnika. Pač se ta ruski domoljubi velikan smé in mora imenovati ruskega slovstva utemeljitelj. Lomonosov, Karamzin in Gogolj so na ruskem slovstvenem obnebi zvezde, katerih svetloba nikoli ne omedlí. Pervi je ustanovil rusko književnost, drugi jo je prerodil, in Gogolj jej je dal narodni značaj, kateri je prvi pogoj slehernega slovstva, zlasti slovanskega.

M. V. Lomonosov se je narodil 1711. leta v vasi Deniševu — blizu Hologore v Arhangelskej. Njegov oča, Vasilij Dorofejevič, živel je ob ribštvu. Lomonosov, sévernega morja sin, rastel je sredi velike, silne prirode, gojil se natorno in mirno: po življenji arhangelskega národa, katerega nij bilo še pokvarilo ptujstvo. Užé dečko je bil nenavadno radoveden; oča je tej njegovej lastnosti ugajal, kolikor je mogel, ali vendar nij zadoščeval njegovu duhu. Vsako leto od desetega do šestnajstega svoje starosti je očeta spremil na Ledeno in Belo morje: Ali ko hitro je zima vstala, vselej se je našega Lomonosova duh razvedril vsled resnega poslovanja; a njegovo kopernenje nij bilo ničevó. Domači duhovnik ga je

naučil brati in pisati. V umetelnostih, katerih tačas v tistih krajih ni bilo ni sluha, ni duha, napredoval je tako vspešno, da se mu je vsa okolica čudila. Iz početka je prebiral le cerkvene knjige, ker nij imel drugih, jel pa je hrepeneti tudi po svetovnih. Ker ga je to kopernenje hujše in hujše nadlegovalo, začel mu je dobri pop, ki bi bil mladeniča rad omikal, obetati, da ga pošlje v Moskvo, v Kijev, ali pa v Petrograd, kder so ogromne zbirke knjig, Lomonosov vsled samega veselja in hrepenenja nij znal, kaj bi začel.

Računili se je naučil sam — in čem bolj je napredoval, tem gorkeje je hrepenel, da bi skoro prišel v katero omenjenih mest. Pa znal je, da je to blezu nemogoče, razen če pobegne z očinega doma. Lomonosov je bil sedemnajst let star, ko ga je do céla ovladala ta želja, a slučaj mu je pomogel, da se mu je vresničila. Ko ga je ta želja najognjeneje šegotala, v vasi naložó nekoliko voz rib, da jih odpeljejo v Moskvo, kamor bi bil vsekako rad prišel mladenič. Po noči, ko oča in drugi njegovi ljudje pospé, zbere Lomonosov nekoliko knjig — tiste, katere so mu bile ljubše, — tudi slovnico, vzame jih sè seboj in odide za vozovi. A ko je bil prišel užé mnogo verst (milj) daleč, voznika poprosi, da bi ga vzel na voz, pa nij hotel uslišati ga: ni prošnja, ni solza nij omečila terdokorneža. Po treh tednih pride Lomonosov v Moskvo; ker pa je bil osamel, bridko je jokal in Boga prosil, da bi mu pomogel tako ali tako, — in rés nenadoma iz nekové hiše nekov človek pride po ribe. To je bil njegov rojak; izpozna ga, vzame k sebi in mu med svojo družino prostor odkaže.

V tem se ga je nekdo usmilil, ki je bil prišel v Moskvo. Ta dobrotnik je izmed menihov v šajkonospaškem samostanu enemu, katerega je rad obiskoval, priporočil mladega osamelca in razodel mu njegove duše vroče želje. Menih mu obljubi skerb zá-nj, pa je tudi veren bil svojej obljubi. Lomonosov je kmalu bil najpridnejši dijak in neznanski urno je napredoval. Vže po letu dnij je bil tak latinec, da je latinske pesni deklamoval. Nemudoma se loti tudi gerščine — in prestaknol je vso samostansko knjižnico. Najraje je prebiral biblijske spise v cerkvenem slavjanskem jezici — in letopise, kar mu je dajalo priliko, da se je obširno oziral sploh po slovanščini. V knjižnici so bile tudi ptuje knjige, tudi z njimi se je mudil. A kmalu se je preveril, da mu šajkonospaškega samostana knjižnica ne more zadoščevati, torej je prvostojnika arhimandrita serčno poprosil in prosil, da bi ga vsaj na leto dnij poslal v Kijev, kder bi se izobraževal v viših znanostih. Arhimandrit ga usliši. V Kijevi se je Lomonosov seznanil še slavnim Teofanom Prokopovičem; ljubila sta se prijateljski, saj sta gojila enake želje, imela tiste namene. Toda tudi Kijev Lomonosovu nij ustrezal: nij mogel mu ni na nekoliko časa ugoditi. Skoro prenasitil se je tu z Aristotelovo dijalektiko. Ker bi bil moral zanemarjati svoje začete matematične in fizikalične vaje, po letu dnij zapusti Kijev, kder je posebno pridno prebiral stare slovanske letopise — in latinske in gerške klasike.

Stoperv se je bil vernil v Moskvo v samostansko učilnico 1734. leta, užé je Petrogradska akademija kijevskeje učilnici izročila pismo, da bi iz Moskovskega seminšča v prestolico poslali nekoliko latinščine vajenih dijakov, katere bodo tamošnji profesorji učili fiziko in matematiko. To je prav po godu bilo Lomonosovu, nenehoma je prosil arhimandrita — in krepko vnemal ga, da bi ga poslal v véliko mesto. Samostanski prvostojnik ga usliši: kmalu je bil z nekolikimi sodijaci vred v Petrogradu. Neumorno pridno se je učil začetna modroslovska in ma-

tematična načela — in njegov dub, obogačen s krasnimi čuti, krožil je često po obnebjí pesniških umotvorov. Po svetu nij nič znanega o pervencijí njegove vile. Potlej se je s posebnim veseljem posvetil praktičnemu prirodoslovju, kemiji in rudarstvu. Po dveh letih neumornih vaj ga pošljejo v Nemško v Marburg, da je poslušal Krist. Wolf-a; ta pa mu je po treh letih nasvetoval, da bi se posvetil gorskemu življenju, ter je poslal ga gorskemu svétniku v Frejberg v Saskej. A v Freiberg-u je Lomonosov mudil se samo eno leto: vernil se je zopet v Marburg.

Seznani pa se z nekaterimi nemškimi pesniki, zlasti z Güntrom, — in trudil se je, da bi ruščino zvidil z merilom nemških pesnij. Ljubil je svoje znanee, ljubil učenost, jel pa je tudi čestiti mlado, priprosto devo — meščansko hčer. Nje oča je bil krojač; Lomonosov se je skrivoma dal poročiti se svojo golobico 1740. léta. V zakonu se je moral boriti z neusmiljenimi okolnostimi, pa jih je zmérom junaški preterpel. Hvalna je bila njegova skerb za soprogo, ljubil jo je tako, da je svoje največe potrebe kerčil — samo za tega délj, da nij prehudo terpela z njim vred. Dohodkov nij imel nikakoršnih drugih, nego le tiste, ki je Petrogradska akademija mu jih dajala. Ali kmalu je še hujša osoda začela tretí Lomonosova: njegova imovina se je zmanjšala in ob leti je bil siromak — zabredel je bil v dolgove. Upniki so mu pretili z ječo; ker jih nij mogel potješiti, v najhujšej sili sklene, da zapusti soprogo in da se bode živil s prosjaško miloščino. Odločil je, da se verne v Petrograd. Od nikogar se nij poslovil, ni od svoje soproge, izginil je nekega večera iz svojega bivališča in odšel na pot proti Holandiji. Tretjega dné se vstavi blizu Duiseldorf-a in prenoči v kerčmi neke vasice. V kerčmi se seznani z nekovim Pruskim častnikom, kateri ga je začel pridno serčiti, da bi se posvetil vojaškemu stanu. Da bi ga tem laže pregovoril, povabi ga na večerjo — in napijal mu je s tovariši vred na dobro srečo. O večerji je častnik zmérom le hvalil, neizmerno slavil prusko bojno službo. Da-si Lomonosov nij imel nikakoršne vere v vso to hvalo, vendar se nij branil ničesar, kar se mu je ponujalo — in sam nij znal, kaj se je vso noč godilo z njim. Probudi se zgodaj zjutraj, ali kako se začudi, ko na sebi zagleda suknjo, rudeče mrežasto, in v žepu je zatipal nekoliko Pruskih novcev! Častnik ga je imenoval „čestitega vojnika“ in voščil mu je srečno službo, tovariši pa so ga pozdravljali, da je njih brat.“ Lomonosov se je razžaljen branil tega pozdravljenja, zlasti pa svojim bratom! „Kaj?! — jaz vaš — vaš brat?! — jaz sem Rus, ali znate?! — Rus, torej vam nijsem soroden — ni po kervi, ni po jezici!“ — Ali ti sitneži so tiščali vá-nj, rotili so se, da resnico govoré — in odbijali so mu, da ne pomaga vse oporekanje nič — a po dveh dneh so ga odpeljali v terdnjavo Vesel.

Lomonosov je dosti potov vsled svoje derzovitosti otel se iz največih nevarnostij: sklenil je tudi o tej priliki, da pobegne, če prav je bilo zeló nevarno, celo glava mu je bila zastavljena, ali vendar-le je zveršil svoj odlok. Bežal je nekoliko milj daleč in pobegnil čez Westfalsko mejo, zbral pot v Arnheim in Utrecht — in srečno prispel v Amsterdam, a ra vsem poti se zatajeval, da je ubog Sask dijak.

S pomočjo ruskega poslanca grofa Golovkina se je otel iz svoje najhujše nevarnosti: ta dobrotnik mu je pomogel, da je odplul v Petrograd. Svojej soprozi v Marburgu je pisal takoj iz Hag-a in vroče prosil jo, da bi mu ne odpisala, dokler jej ne objavi svojega bodočega bivališča. Sicer ga je neizmerna ljubezen vezala na so-

progo, ali vendar je zábil ná-njo, da jej cela tri leta nij prav nič dal vedeti o sebi. V Petrogradu so ga 1741. leta odbrali za pristava (adjunkta); pa dohodke je imel tako majhne, da je sam jedva živel, torej nij hotel še soprogo vzeti k sebi.

V tem je Lomonosovu oča umerl na morji. Ta dogodek je sinu poznametil nekov čudovit slučaj. Ko je bil prišel domov — v Rusko, jako ga je morje zanimalo, vzbujalo je v njem vsakojake spomine na otroška leta. O takem čutji je dostikrat zaspal in mučile so ga nekovke proroške sanje: videl je Ledeno morje, v morji pa razbito barko, ki se je potapljala, — videl očino truplo na obali pustega otoka, kamor so ga bili vergli grozni valovi. Tega senja in njegovega obraza se nij mogel znebiti nikakor. Ko hitro je bil prišel v Petrograd, neumorno je Arhangelskih in Holmogorskih brodnikov popraševal po ljubem oči, a stoperv, ko je bil po sreči sešel se s svojim bratom, zvé, da je oča pred kakimi štirimi meseci odšel na morje na lov, pa da ga nij še nazaj. Lomonosov se prestraši — in tem živejše mu je pred očmi plesal grozni senj in njegov obraz, ki mu je tako želó begal dušo. Dade bratu nekoliko novcev in pošlje ga v Holmogoro s pismom vred na tamošnje ribiče, katerih je prosil, da bi odpluli na otok, ki jim ga je bil v listu naznačil, in da bi očeta poiskali in dostojno pokopali njegovo truplo. Pa ribiči so resnično bili starčka našli brezduhega in vledenega — in izročili so ga materi zemlji.

Ta čas Lomonosov soprozi iz Petrograda pošlje sto rubljev — in pisal jej je, naj berž ko berž pride k njemu; pa je res kmalu sè sinkom vred imel jo v objetji. Lomonosovu so se promenile okolnosti, njegovo življenje nij bilo več tako čudovito težavno, pač pa bogato z redkimi izkušnjami, katerim so izvor bile razne terpke neugodnosti. Po 1746. letu je bil profesor kemije in fizike; zdelal je mnogo znanstvenih različnih spisov, govoril mnogo manjših in večih izdelkov, s čemer si je pridobil neprecenljive zasluge za rusko akademijo in rusko znanstvo. A posebno se je odlikoval sè slikarsko umetelnostjo: njegove slike so bile zmerom med najboljše, najspretnейše in najsrečnejše izdelanimi. Obudil je steklarnico, kder so iz stekla delali pisane biserje. Lomonosov je najpopreje začel pečati se s to mislijo in prvi je razodel željo, da bi tudi v Ruskej oživili mozaično slikarstvo, to je — umetelnost, vsled katere bi iz barvastih koscev, steklenih, kamenenih itd., obraze skladali tako, da bi bili podobni s čopom namalanim obrazom: zató mu je deržava naložila skerb, da sestavi dve taki podobi, kateri bi veličali ruskega cara Petra I. slavna dela. Carica Elizabeta ga je posebno rada imela, kar obsipala ga je z dostojanstvi. Delež mu je bila tudi prijazen in podpora najodličnejših ruskih gosudarjev, Voroncevega in drugih, kateri so mu prijatelji bili noter do smerti.

Te svoje dni je Lomonosov najpridnejše pečal se s pesništvom. Takoj po prihodu iz Holandije v Petrograd je na svitlo dal svojo prvo pesen, znamenito odo: „Turškeje vojski“. Précej po tej je na svitlo prišla druga, nič menj znamenita pesen: „O priliki zmage pri Ptlavi.“ Poleg teh dveh njegovih pesni ima ruski národ izpod njegovega peresa dva zvezka samih od — in mnogo je še drugih Lomonosovih pesnij, katere popeva Rus s ponosom in navdušenjem. Njegove cerkvene pesni vsakomu v serci vzbujajo sveto, bogočestno čutje, človeka učé sovražiti ničevi svét in vzdiguje ga iz prahu v svete nebeške kroge; njegove svetovne pesni pa serce razvneljé s plamenom domovinske ljubezni, vojščaka razgrevajo in vabé na kervavo bitko — hrabréga o besnem boji in

obetajo mu gotovo zmago. A velekrasne so med temi Lomonosovimi pesnimi davorije ali junaške pesmi. Njegova davorija: „Petru Vélíkemu“ je doslé še zmérom najizverstnejša ruska junaška pesen, pa je tudi znamenito vprašanje to: ali ima kateri drug národ na sveti kaj tako odličnega ali vsaj — temu delu kaj podobnega? Mnogi in najboljši ruski pesniki so se kosali in mučili, rádi bi bili spisali temu umotvoru kaj enakega, ali vse poskušnje so daleč za tem Lomonosovim pesniškim vzorom.

Lomonosov je bil v vseh strokah učen: spisal je tudi rusko slovnico, mnogo knjig o rudoznanstvu, o kemiji, sploh o prirodoslovji, pa tudi o drugih znanostih in o umetelnostih.

Četerti dan marca meseca 1765. léta je Lomonosov končal svoje — slovanstvu in vsemu drugemu žuvstvenemu svetu predragoceno življenje, — življenje, odičeno z množino blagostnih, nepozabljivih del, — življenje, ki so ga poslednji čas navduševale velike, daleč sezajoče nameré in podvzetja. Nadejal se je, da bode poslé stoperv jel delati na korist domu in svojemu rodu, kajti vse, kar je počenjal doslé, če prav je bil neumoren, — vse to mu je bilo premalo. Ali ko mu je smert bila poterkala na životna vrata, razžalostila se je njegova duša, pretresnila mu jo je, ne zató, ker je bilo treba zapustiti svet, do katerega je malo bilo temu učenjaku, temué za tega délj, ker mu je bilo odločeno, da mu smert tako kmalu vstavi daljno slovstvovanje in pridovanje.

„Umiram,“ — opomnil je enemu svojih prijateljev, „umiram, pa me prav nič ne vznemirja to; ali serce mi hoče pokniti vselej, kedar pomislim, da mi terpka osoda ne dáde doveršiti tega, kar sem osnoval in v življenje začel obujati domovini na korist, slovanskim znanostim na slavo in na čest ruskej akademiji.“

4. marca 1765. léta se je Lomonosov preselil s tega sveta — in zbog njegove smerti so terpke solze zalile toliko očíj, kervavo je plakalo toliko ruskih serc! Vsled te smertne žertve se je razlegnil in po vsej Ruskej je dolgo časa žalostno, neznanski bridko razlegal se glas: „Lomonosov ne diše več!“

Lomonosov počiva v Njevskem samostanu. Na grob mu je kancler M. Larionovič Voroncov dal postaviti krasen kip iz kararskega mramora z ruskim in latinskim napisom vred.

Ruska učenjaška akademija v Petrogradu je 1803. léta ob svojih stroških prvi pot na svitlo dala vsa Lomonosova znanstvena dela. Kasneje so jih ponatisnili še mnogo potov na slavo in prid mogočnej Ruskej. —

Čudno spreobnjenje pijanca.

(Poslovenil Št. Kociancič.)

Nekega dne, tako piše Blažejovski F. v „Kath. Néplap“ l. 1867., sem bil poklican k bolniku, ki je precej daleč od mojega stanovašišča prebival, in je želel prejeti sv. zakramente umirajočih. Jaz skočim koj na noge, in pridem do revne hiše; ali ko va-njo stopim, najdem vse lepo čisto, snažno in v najlepšem redu. Bolnik, ki me je poklicati dal, sedel je v naslanjači in je bil blizo petdeset let star. Kolikor sem mogel po njegovi obleki in po njegovem obličji na prvi pogled soditi, je bil nekdaj bolj premožen, kakor zdaj. Solze so mu v očeh zaigrale, ko je videl, da sem mu poslednjo popotnico, Boga pod podobo kruha skritega, prinesel. Njegov

bledi in upadeni obraz, suhi in hripavi kašelj, pa težko, večkrat prejenjavno dihanje vse to je očitno kazalo, da ima bolnik sušico, ali on ni čutil hudih bolečin. Med tem, ko sem mu svete zakramente delil, to je, ko sem ga spovedoval, obhajal, pa v sveto poslednje olje deval, se je bolnik tako pobožno vedel, da je to poseben vtis na-me storilo. Želel sem od njega pozvedeti njegovo poprejšnje življenje, in mu razodenem to svojo željo. Na te moje besede mu zopet solze njegove oči zalijejo, tako da sem uže sam pri sebi mislil: Zakaj mu s tem ponavljaš stare serčne rane? In bolnik mi začne tako-le pripovedovati:

„Ako ne bi bil popolnoma prepričan, da ljubi Bog čudovito za človeka skerbi, da se zveliča, jaz bi morebiti preklinjal svojo osodo, da si je mene za svojo igračo izvolila. Pa ne, jaz blagoslovjam Očeta milosti in vsega usmiljenja, čigar modrost je mene po tolikih nadlogah in zopernostih od samega prepada na pot zveličanja zavrnila. Imel sem pobožne katoliške starše, in oni so me dali lepo kristijansko odgojiti. Ali, ko sem se bil izšolal, in sem gledal, kako si potrebnega živeža služiti, sem bil tako nesrečen, da sem si izvolil barantijo z vinom. V tem stanu in opravi sem se seznanil z vsakoverstnimi, posebno pa s takimi ljudmi, ki niso mnogo porajali ne za vero, ne za vest. Se vé da sem bil prisiljen, velikokrat te ljudi, s kterimi sem imel opraviti, v kerčmah poiskati, in navadno tudi k njim se vستي, ž njim, jesti in piti. Naravno, da nam je po delu vino še bolj teklo; ali, kar mi je bilo iz prvega le sredstvo k mojemu cilju, to mi je s časom postalo poglavitna reč: začel sem ljubiti pijače in tovaršije, postal sem pijanec. Po cele dni sem posedal v kerčmi, zanemarjal sem svoje opravilo, denar sem brez potrebe zapravljal, moje še precejšnje premoženje se je kerčilo, pri ljudeh sem vero zgubil, nobeden mi ni nič več upal. H grizenju vesti so se pridružile še vsakoverstne domače nadloge; da bi na svoje nadloge pozabil, in svojo vest, ki me je neprestano grizla, zadušil, vergel sem se na žganje. Tako sem ga žlempal, da se je v meni vsaki verski čut zadušil, ter sem popolnoma opustil prejemanje svetih zakramentov, in še celo ob nedeljah in praznikih nisem maral več hoditi k službi božji. Popolnoma sem se poživinil, in gotovo bi bil nesrečno smert storil, ako ne bi se bil Bog mene usmilil, in me skoraj s čudežem na pravo pot nazaj zavrnil. Poslušajte, kako se je to zgodilo:“

„Nekega dne se podam v opravilih v bližnje mesto B., ki je nekaj ur oddaljeno od mojega prebivališča. Ko sem opravil, kar je bilo opraviti, sem šel kakor po navadi v kerčmo, in sem ostal do noči. Še le ko je noč nastála, se vzdignem, popolnoma pijan, da pojdem domu. — Grem in grem, ali božja volja je bila, da me noge niso nesle; na cesti obležim in zaspijem trdno, nič ne vedé sam za-se, in spim tako, da se še le ob zori sprebudim. Odprem oči, in mislite si, kaj zagledam? Perva reč, ktero zagledam, je bila podoba križanega Jezusa ondi zraven poti postavljena. Prav božja volja je bila, da me moje noge niso dalje nesle, da sem ondi pred božjo martro na tla se zgрудil! — Vtisa, ki ga je ta pogled na-me storil, vam ne morem popisati. Kakor od strele zedét, skočim na noge, in ko se malo zbrihtam, pozdeva se mi, da mi Odrešenik s križa doli tako-le govori: „Ali vidiš, kako sem te jaz nesreče ovaroval? na kraji brezna si bil, da te ne bi bil jaz ovaroval? kje bi ti bil zdaj? na duši in na telesu bi ti bil zdaj pogubljen!“ Tedaj padem na kolena pred križem, križ objamem z obema rokama, solze mi tečejo obilno, zahva-

ljujem se Jezusu, da me je poguba rešil, prosim ga, kakor zgubljeni sin, odpuščanja, in s prisego obljubim, da nečem nikoli več ne ene kapljice žganja pokusiti! Nevarnost, v kateri sem bil, mi je očitno stala pred očmi. Prigodilo se mi je bilo to mesca marca, jaz sem celo noč na merzli in mokri zemlji ležal. — Misel: Ako bi bil ti to noč umerl, kje bi bila zdaj tvoja duša? me je vsega pretresla. V tem trenutku je praznično zvonjenje iz bližnjega mesta na moja ušesa zadonelo. Bil je praznik Marijinega oznanenja, zvonilo je k jutranji službi božji. To zvonjenje je mojemu sercu bilo dosti bolj milo in prijetno, kakor da bi kteri angelj k meni bil govoril. To je bil glas božje milosti, kteri me je vabil in klical, naj v tem mestu se nazaj k Bogu vernem, v katerem sem ga tako zlo razžalil.

Jutranja zarja me je spominjala na nebeškega poslanca, kteri je nekaj ravno na ta dan Devici Mariji iz nebes, prinesel pozdravljenje. Ves ginjen zavpijem: „To je dan, kterega mi je Bog dal!“ poskočim na noge, vernem se nazaj v mesto, in premišlujem celo svoje življenje polno pregreh. Lehko si mislite, kako mi je bilo pri sercu, ko sem ta dan v cerkev stopil! Ko so trume vernih, ki so ta dan bili k božji mizi pristopili, iz cerkve se pomikati začele, bližam se jaz s trepetanjem in ves objokan k spóvednici. Zdaj sem pervikrat zopet svoj dušni stan duhovniku odkril, vže več let se nisem bil spovedal, in oh, kako sem bil srečen, da sem zaželeni mir serca zopet našel! Na veke sem tu zagrebel starega grešnega človeka, in svoj trdni sklep nikdar več žganja piti, sem z božjo pomočjo potem zvesto deržal. Oj, da bi mi bil Bog, pred kterim se imam v kratkem kot pred svojim sodnikom pokazati, tako usmiljen sodnik, kakor je moj milostiv rešenik!“

Bolnik je s temi besedami, in s solzami v očeh, končal svojo pripoved, in ob enem tudi — svoje življenje. Jaz pa sem si pri tem mislil, da so svete podobe poleg cest in potov postavljene mnogokrat ljudem to, kar pridigarji s svojimi pridigami. Križi zraven cest postavljeni mnogokrat človeku serce ganejo in grešnika k pokori obudé. In vendar kolikrat gremo memo teh križev nemarno, in da si pri tem nič ne mislimo! Tedaj, ljubi moj prijatelj! Kadar greš memo takega križa, postoj malo, in poglej, kdo je ondi z žebliji pribit, kako je glava s ternjem kronana: pomisli to dobro, in gotovo bo ta pogled tebi vir mnogih milosti.

Tako piše Blažejovski. In jaz nimam k temu nič drugega pristaviti, kakor to, da vsakoršna sveta podoba zraven ceste ali poti postavljena utegne človeku koristiti, ako le hoče na malo postati in na njeni pomen verno pomisliti.

Strah v cerkvi.

(Ljudska pripovedka. Čul v ljubljanskej okolici Mérovčekov Prostoslav.)

Na stermem hribcu je stala prijazna cerkvice. A le malokedaj se je ondi na oltarji služil najsvetejši dar; bila je jako zapuščena, ljudje so jo neradi obiskovali. Govorilo se je med prostim ljudstvom, da ni varno, hoditi krog tega svetišča, vzlasti po noči ne. Marsikaj se je vedelo povedati o strahovih, ki po noči k maši tu sem zahajajo. Pravili so, da se sleherno kvaterno nedeljo dobi v oltarnem pertu vtisnjeno kervavo obličje. Vselej ga je moral cerkvenik zameniti z družim.

Najserčnejši fantje iz okolice so se skrajema zapirali v cerkvico, tako so pripovedovali stari očanci, a strah in groza jih je prešinila, da so vselej pred polnočno uro zbežali iz nje. — Le eden je bil toliko serčan, da je obstal. Našli so ga pa drugi dan mertvega. Preteklo je dokaj let, a nihče ni prišel strahu, ki je bival v cerkvi, do zoba. Slednjič so skoraj na to pozabili.

* * *

Bila je kvaterna sobota. — Prijazno je luna svoje mile žarke lila na zemljo in drobne zvezdice so migljale po nočnej tihoti. Vse uže počiva. Le tropa vasujočih fantov, nikdar ugnana, zbrana je pod vaško lipo. Daleč se razlega glas domačih pesem.

Nazadnje pa utihnejo in jamejo se razgovarjati. Govorica je nanesele nocoj na strahove.

„Kaj misliš, Miha, je li res, kar govori ljudje o naši cerkvi ondi-le na stermini?“ prša eden poleg ležečega tovariša, ki je goste oblake dima vlekel iz turnčikaste pipe.

„Kaj pak, da je res; ondi se po noči godé čudne reči, vzlasti na kvaterno soboto. Bes te plentaj, ravno danes je. Ko bi bil vedel poprej, tovariši, ne bi bili videli Škandrovega Miha nocoj v svoji družini!“

„Ha, ha! sram te bodi!“ zaverne ga Blaže, krepak mladeneč, kojemu ni bil kos nikdo v treh vaseh. „To so reči, s katerimi matere plašijo neslušljive otroke, ne pa kar si bodi. Halo! nocoj grem jaz in pogledam, kaj se bode godilo v cerkvi. Kdo gre z mano?“

Vsi molčé; nikdo se mu ne ponudi za spremljevalca.

„Ne bodi šlevast, Blaže,“ pravi Miha. „Pravijo, da noč ima svojo moč; nikar ne skušaj Boga! Dobro ti je znano, da so nekdaj fanta, ki je bil tako derzen, kot ti nocoj, našli drugi dan mertvega v cerkvi. Pojdi, gremo rajše na bokal vina, potem pa spat.“

„Ste li to fantje? Sram vas bodi, da ste take babe. Pa Zaljševi Blaže ne bode nocoj spal doma pod streho. Še enkrat, kdo gre z mano?“

Nihče se ne oglasi.

„Dobro, toraj grem sam.“

Zastonj mu tovariši odsvetujejo; zastonj mu priterdujejo, da ni strahopetec; zastonj — Blaže se ne da odverniti.

Ura na zvoniku bije tri četerti na ednajst. — Blaže jo krene proti cerkvi, tovariši pa se strahoma vračajo vsak na svoj dom. Zarijejo se v senena ležišča, a nobeden zbog straha ne more zatisniti očesa.

* * *

„Bom li videl, kak je ta strah!“ pravi Blaže, zapre cerkvene duri in se podá na kor.

Pred velikim oltarjem gori večna luč; čudno obseva njeni lesk podobe svetnikov in dela velikanske sence. Vse je tiho. Čuje se le enomerno tiktakanje stare zvoniske ure, ki dalje in dalje pomika svoje kazalce, ter kaže blezo polnoči.

Zdajci udari dvanajst. Pri zadnjem udarcu votlo zaheršči. Dasi korenjak, začne se Blažetu vendar-le blaže tresti, ko vidi, da se sredi cerkve vzdigne plošča iz tal. — Spomni se, da je nekdaj še otrok čul, da so za starih časov pokopavali merliče pod cerkvijo, ter jih po vervih spuščali skozi tisto luknjo v globino. —

Iz luknje pa zdajci prilze kmetiški fant. Odkrije se, sleče prustof in sezuje svoje vihalaste škornje. Odloživši te reči na zraven ležečo ploščo, poklekne ter se

po kolenih darsa do vélicege oltarja. Ondi moli nekaj časa, potem pa se poda zopet po kolenih krog oltarja. Smertne težave so mu vtisnjene na obrazu in debele kervave srage mu tekó po licih.

Blaže se ojači, ko to vidi; meni, da je kak slepar. „A to ti je bom podkuril,“ si misli. „Skazati se moram zjutraj, kacega strahu sem videl.“ — Tiho se splazi s kora, gre k plošči, ter vzame klobuk, prustof in škornje, brez da bi ga bil zapazil pred oltarjem klečeči. Podavši se zopet na kor, si misli: „če je pa vendar kak mertvec?“ Naredí toraj na vsako stopnjico z roko znamenje sv. križa, češ, tako ne more tako berzo do mene. — Potem se vsede na klop, in gleda, kaj bode dalje počel okrađeni strah.

Ravno se je bil uni v tretje priplazil po kolenih krog oltarja, ko ura eno udari. Zdajci vstane, prime za oltarni pert, ter obrisaje se, vtisne svoje kervavo obličje va-nj. — Potem se podá k luknji. Ko pa svojih reči tu ne najde, jame divjati po cerkvi ter premetavati klopi. Ko Blaže to zagleda, se jame posmehovati, mislé, zdaj sem duha vjel. Strah je ravno na leci in ondi preiskuje, ko Blažeta glasen smeh posili. Hipoma pa je mertvec pri korovih stopnicah. Pa tu naenkrat ostermi. — Zdajci pa zdirja v svoje podzemeljsko stanovanje. Kmalo vidi Blaže, kako se je pognal iz grobne luknje, in — strah in groza, — na rami nese mertvaško trugo.

Prišed do korovih stopnic, jo siloma trešči ob tla, da se vsa razleti. Pobravši deske jih poklada na stopnice, in strahoma zapazi Blaže, da po njih lahko hodi in se mu bliža bolj in bolj. — Zopet zgine v luknji in prinese drugo trugo in tako dalje. — Že nese zadnjo in potem sta skupaj, a hipoma skoči Blaže k zvonovi vervi, ter jo jame potezati. Glasno zvonjenje se začuje. Mertvec pa telebi trugo na tla, skoči v luknjo in plošča ga pokrije. — Blaže pa gre pol mertev strahu iz cerkve.

Zunaj ga že čakajo tovariši. Nikdo ni zamogel spati. Ko začujejo o tako nenavadnej uri zvonjenje, se ojačijo, ter tekó k cerkvi, kjer se snidejo. Kmalo pride tudi Blaže, ter pripoveduje kaj je doživel. Da se prepričajo, pokaže jim mertvecevi prustof, klobuk in škornje, ter jih pelje v cerkev, kjer je bilo videti vtisnjeno kervavo obličje v oltarnem pertu. Blaže pa se je preveril, nikedar več se ne skušati sè strahovi.

Od te dobe pa je bilo v cerkvi mir, in nikedar več se ni čulo, da bi bil cerkvenik dobil še kedaj v oltarnem pertu kervavo obličje.

Tako govori ljudska pripovedka.

Byronov medved in krojač.

Angleški pesnik Lord Byron je imel medveda, katerega je tako ukrotil, da mu je povsod bil spremljevalec.

Bil je lep pomladanski dan. Byron hoté se zdravega zraka navžiti, poda se na pot med kmete, torej plača na pošti za dve osebi, za se in za gospoda kosmatinca.

Na večer, ko je zemljo že noč v tamno krila zavila, prideta gospoda na pošto. Byron medveda s svojim klobukom pokrije, porine ga v kočijo in se mu nasproti vsede. Bila sta dozdej še sama v vozu. Na pervej postaji se njima pridruži tretja oseba; bil je to pogumen krojač.

Byron kmalo spozna kakošnega moža je sprejel v družbo, sklene torej se delati, kakor da bi spal. Krojaču kmalo dolgčas prihaja, nagne se torej k Byronu rekoč:

*

„No gospod kaj sodite o ugodnih naznanilih, ktere smo v novinah o vojski brali?“

Namesto odgovora zasmerči Byron prav debelo, in rekel bi, da ga nobeden čevljar v tem ne bi prekosil.

Krojač nevoljen popusti smerčavca in se oberne k onemu gospodu v kožuho, ki je pesniku nasproti sedel. „Nujte!“ reče, „dobra pot, gospod, kaj ne?“ Kožuhar se ne gane.

„Mora malo gluh biti,“ si misli krojač in glasneje reče: „Prav temno in merzlo je danes.“ Nobenega odgovora.

Serditi mojster blač išče v temi kaki gumb na svojem tovaršu; tiplje tú, tiplje tam, pa razun kožuha nič ne ošlata.

„Oh!“ ... reče krojač, „kako toplo ste se oblekli gospod.“ —

Ne besedice na odgovor. —

Krojač, videvši, da nobeden njegovih sopotnikov ž njim kramljati neče, stisne se v kot in tudi njega tiha noč v sladke sanje zaziblje.

Že so se svetili prvi solnčni žarki skoz okno kočije, ko se krojač prebudi. Pa, o joj! Malo da se od strahu mertev ne zgrudi, ko se njegove oči srečajo z medvedovimi očmi. „Tolovaji! na pomoč! na pomoč!“ vpije naš junak ves zbezan. „Kočijaž stoj! za božjo voljo stoj!“ ... se vodja šivanke iz vsega gerla dere. Od strahu bi bil skoz zaperto oknice skočil, ko bi mu kočijaž berž na pomoč ne priletel.

Byron se smeja, da hoče ga smeh razgnati. Pa kaj bi se ne smejal, videvši, kako urno se pogumni šivar iz kočije h kočijažu spusti; popustivši igle in škarje jo naravnost po polji naprej vdere, kakor bi za njim gorelo in menda še le v četrtej vasi nazaj pogleda, ali je pošast še za njim.

S. Sk.

Turški pogreb.

(Spisal L. G. Podgoričan.)

Kedar kakov Mohamedan umerje, vselej velika žalost vstane, zlasti — če je mertvec bogatin ali dobrodejec, kateri je svoje okolici posebno živo v spominu. O takej priliki so pogrebni obredje vsak pot resni in slovesni — in vsem navzočim, posebno ptujcem jako ganljivi. Merliča skerbno omijó, oteró — in s kafro pospó mu roci, nozi, koleni in čelo, potem truplo vareo zavijó v belo tkanino, v katero je vsitih nekoliko verst Prokovega korana, — na oder položé ga, a oder prenesó na leseni kobili blizu vrat. Po teh obredih in po nekoliko urah, ki je merlič preležal jih še domá, pride mohamedanski duhovnik, rajnkega pokropí z vodo, — in pokojnika odnesó na pokopališče. Na mertvišči na láhko mertveca odlože na stran in nozi obernejo mu proti Meki; duhovnik stopi pred grob in jame slovesno moliti takole:

„Verujem samo v enega vsemogočega boga — in njega molim; verujem, da je Mohamed božji poslanec na sveti, vseh prorokov prorok; takisto verujem, da je Ali pravovernim resnično glavar, da je ta svét njegova last in vsi pravoverci — da mu morajo biti pokorni: tudi verujem: pravovercem resnični glavarji, Adamovih sinov pravični in sveti vodniki, kateri so nas učili blagodejno božjo besedo, — da so: Hasan in Husein, Alijeva sinova, — Javfer, Mohamedov sin, — Musor, Javfer-ov sin, — Ali, Musor-jev sin itd., — da jih ima bog v svojem svetem veličstvu in da je njegova milost njih delež. Amen.“

Po tej molitvi se duhovnik oberne v mertveca, ga po imeni pokliče in mu jame govoriti tako-le:

„Dej! poslanca vsemogočega boga, ki je sam pravi in najmogočnejši, prideta k tebi in povpraševala te bosta tako-le:

„Kateri je tvoj bog?“ —

Ti pak jima odgovoriš:

„Najvzvišenejši in najmogočnejši bog je moj gospod!“ —

„Kateri je tvoj prorok?“ —

Ti pak jima odgovoriš:

„Mohamed, boga stvarnika bitje in njegov poslanec na zemlji.“ —

„Katera je tvoja vera?“ —

Ti pak jima odgovoriš:

„Islam, kateri samo je zveličalna vera.“ —

„Katero je tvoje pismo?“ —

Ti pak jima odgovoriš:

„Koran je moja knjiga.“ —

„Katero je tvoje svetišče?“

Ti pak jima odgovoriš:

„Sveta Kaba in Meka je moje svetišče.“ —

„Kateri so tvoji sodniki?“

Ti pak jima odgovoriš:

„Imaum Ali, Abutalibov sin, — Imaum Hasan in Husein itd., (še enajst Imaum-ov, najznamenitejših mohamedanskih svetnikov), — ti so moji vodniki: le ti so naši zavétniki; njim je posvečena moja ljubezen in njih sovražnikom odločeno moje sovraštvo; to je dolžnost — večna in sveta, kakor je bog večen in svet.“ —

Po teh besedah duhovnik malo pomolči, pa zopet se oberne v merliča in dalje govori:

„Znaj,“ — vzklikne, „znaj, da je bog, ki ga molimo, veličesten in mogočen, da je sam najvzvišenejši in najmogočnejši bog. Znaj tudi, da je Mohamed vseh prorokov prorok in največi ljubljenež božji; da so le: Ali in njegovi potomci resnični vodniki pravovercem — in da je resnično vse, kar od njih in od proroka izhaja; da je smert resnična; da je resnično, da te obiščeta Munkik in Nikeh, temoti angelja — in obiščó božji poslanci; da je most Serah (kakor britve — oster most v raj) resničen; da je popolnoma resnično to, da ti vse živali, kolikor si jih na dar odločil svoje žive dni, na pomoč pridejo v prehodu čez ta most; da so Ulemi pravični, da so nebesa in da je pekel resničen tako, kakor sodnji dan; veruj, in upaj to, kar vse je rés.“

„Bog — tvoj gospod, mogočni in zveličestni bog, ki bode v svojem časi vse mertvece obudil v življenje, — ta bog ti bodi milostiv in usmiljen; naj tvoje odgovore milostivo sprejme in tebi srečo odloči; naj ti dodeli milost, da se bodeš smel približati njemu in njegovim prorokom in na vekov veke naj te spremlja njegova milost. Amen.“

Po teh vsklikih duhovnik štiridesetkrat stopi od mertvaške jame in angelja temote resno, slovesno pokliče:

„Približajta se, Munkik in Nikeh, približajta se; pravoverec je tú-le! Približajta se, čaka vaju!“

Po nekoliko trenotkih zopet pride pred jamo in poprosi:

„Mogočni in veličestni bog, prosimo te, polajšaj zemljo svojemu služniku in bodi mu usmiljen in milostiv!“

Po tej molitvi nekoliko persti verže na merliča, tudi navzočih vsakateri nekoliko persti vsuje ná-nj, a ko tako zasipljó jamo, duhovnik in njegovi pomočniki vselej prečitajo nekoliko verst svojega korana.

Izreki gerških modrijanov.

(Iz gerškega poslovenil Anton Bezenšek.)

I. Bias.

Poglej v zercalo, in če vidiš, da si lep, ravnaj kakor se tvojej lepoti spodobi; če si pa gerd, nadomesti kar zunanosti manjka, s čednostjo.

Ne govori o bogu slabega.

Slušaj mnogo, govori spodobno.

Prevdari in potem stori.

Nevredneža ne hvali zavolj njegovega bogastva.

S pregovarjanjem pridobivaj, ne s silo.

V mladosti ti bodi mar pokorščine, v starosti modrosti.

Polagoma se odloči; kar si pa pričel, doverši.

Varuj se naglega govorjenja, da ne rečeš napačnega: kës sledi.

Kedar kaj dobrega storiš, prilastuj bogovom, ne sebi.

Čislaj pri opravi mišljenje, pri priliki previdnost, pri delu zmernost, v strahu zaupanje na boga, v bogastvu prijateljstvo, pri govorjenju pregovarjanje, pri molčanju dostojnost, pri razsojevanju pravičnost, pri derznosti junaštvo, v naravi plemenitost.

Prikupuj se vsem mestjanom, ako ostaneš v mestu: kajti pridobil si jih boš popolnoma; prevzetnost in napuh sta že marsikomu žalosten joj uzročila.

Močnemu biti je naravin dar; sposobnost pa reči, kaj očetnjavi koristi, je last duha in umnosti.

Nesrečen je, kdor nesreče ne prenaša.

Skušaj tako živeti, kakor da bi kratko, in kakor da bi dolgo časa živel.

Dobri ljudje se dajo lahko goljfat.

Modri imajo več koristi od bedastih, kakor pa bedasti od modrih; kajti ti se varujejo napak ovih, ovi pa ne posnemajo dobrih izgledov teh.

Hrabri mož naj se spominja prošlosti, dela za sedanjost in se ohrani za bodočnost.

Dušna bolezen je poželenje nemogočega.

Sovinin očem so podobni tisti, ki se trudijo za napačno modrost; sovine oči scer vidijo po noči, pri lesku solnce pa se jim blešči: tako je tudi um ovih zelo bister pri opazovanju ničevnih reči, pri svitu prave luči pa tavajo po temoti.

Krajevne spremembe ne učé nikogar umnosti, in ga ne oprostó neumnosti.

Najslavnejši zdi se mi tisti kralj, ki prvi postave svoje države spolnuje.

II. Kilon.

Poznaj samega sebe.

K obedu svojega prijatelja hodi počasi, k pomoči v nesreči naglo.

Varuj se tega, ki se med tuje stvari meša.

Izvolji si rajše zgubo, kakor pa sramoten dobiček.

Ako imaš moč, pokaži se miloserčnega, da te bodo bolj spoštovali, kakor se te pa bali.

Tvoj jezik naj ne dirja pred mislimi.

Ne želi, kar je namogoče.

Na potu ne dirjaj naprej, in ne klati z roko: to je bedasto.

Razžaljen odpusti, prevzetnosti nasprotuj.

Na kamnu se poskuša zlato in se dá določno spoznati; na zlatu pa se spozna, ali je človek dobrega ali slabega mišljenja.

Najboljši kralj je tisti, ki ne misli samo na to, kako bi postal strahovit.

Kaj je najtežavniši? Samega sebe spoznati: ljubav do samega sebe zapelje človeka, da si pripisuje tuje prednosti.

Ako si bogastva nisi pridobil, ni to tako velika nesreča; a s pridobljenim slabo gospodariti, to skрати življenje in ga grení.

Potrata za nepotrebno stori pomanjkanje za potrebno.

Smešnice.

* V Parizu je bil neki tat pri svojem rokodelstvu zasačen in v ječo odpeljan. Klečé prosi za milost, naj ga pusté pred policijskega ministra. Ker ni odjenjal prositi, mu nazadnje to dovolijo. Ko pride pred ministra, verže se pred njim na tla in ga mlo proší pomilostenja zavoljo svojih čvetero otrok.

O začetku se minister ne dá ganiti; ker pa ta le ne neha prositi in zgrevano svoje pregreške našteje ter noge ministreve oklepa, se ta dá vendar omehčiti in pravi: „No, dobro, jaz te hočem pomilostiti pa le pod tem pogojem, da se popolnoma poboljšaš in nikoli več ne kradeš. Če tebe še na kaki tatvini zasačijo, potem te dam ostro kaznovati.“

Ves ginjen tat obljubi, da nikoli več ne bo kradel in pristavi: „Da bode te pa videli, da me je res volja se poboljšati, dam vam zlate zapone, katere sem vam ravno zdaj s čevljev potegnil, nazaj.“

* Neki gospod ukaže svojemu strežaji, naj gre v stransko sobo in pogleda, ali zrakomer (barometer) ni padel. Strežaj gre v stransko sobo, pa se kmalo zopet verne ter pravi: „Ne, gospod, tlakomer ni padel, ampak še terdno na žebli visi!“

* Nekega sodnika krava je kravo nekega kmeta zbodla. Kmet gre k sodniku in mu potoži: „Moja krava je vašo kravo ubodla, kaj sem dolžen vam zato dati?“ — „Vi mi kupite drugo kravo in plačate verh tega še 20 gld. kazni!“ — „Prizanesite gospod,“ pravi na to kmet, „jaz sem se zagovoril; ne moja krava je vašo, ampak vaša je moja kravo zbodla in pokončala. Jaz sem zadovoljen, če mi drugo kravo kupite.“ — „Kaj, moja krava je vašo?!“ se izgovarja sodnik, „to je vse druga reč. Vaša krava bi se imela mojej izogniti — torej vam nič nisem dolžen.“

* Ubog, slabo oblečen šolarček je v hudem božičnem mrazu po mestnih ulicah prepeval: Iz visokih nebes sem prišel tu doli. Stara babela, videti ga, mu reče: Ubogo revče! zakaj nisi v nebesih ostalo; tam te ne bi zeblo.

* Neka žena se je s svojim možem prepirala, ter mu rekla: Stôri le, kar hočeš; na zadnje mora vendar vse le po moji glavi iti. Mož zgrabi tedaj žlice, kuhavnice, torila, skleda, lonce, in luča ženi na glavo, zato da gre vse po njeni glavi.

* Dva kaplana sta nekda nekega fajmoštra vprašala, od kod to pride, da so fajmoštri večí del tako čudni, da ne morejo kaplani lahko z njimi shajati. „To pride od tod“, jima fajmošter odverne, „ker fajmoštre izmed kaplanov jemljejo.“

* Neki učitelj zapiše na listek vse, kar je imel njegov učenec celi dan storiti, uro za uro. Ko je pa učitelj se na to upijanil, in v luži obležal, poklical je učenca, naj bi mu pomagal iz luže vstati. „Počakajte malo,“ odverne mu fantek, „grem pogledat, ali ste mi tudi to na listek zapisali, da vam imam iz luže pomagati.“

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. Za dekanjske svetovalce so izvoljeni in poterjeni č. gg.: Franc Ring za Tersko, Alojzij Huber za Spodnjo Dravsko in Karol Černic za Doberlovaško dekanijo.

Knezoškofji tajnik g. Lambert Einspieler je imenovan za konsistorijalnega poročevalca in arhivarja.

Fari sta dobila: č. g. Janez Rieder faro Baldrams-dorf in č. g. Gustav Šofnegger faro Weitensfeld.

Za provizorje gredó č. gg.: Jan. Stiber v Št. Rupert blizu Belaka; Janez Ljubelj v Borovlje na Zili; Jož. Jörrer v Krasnico in Anton Wuzela na njegovo mesto na Camelsberg; Anton Milar pa na tega sedanje mesto kot začasni beneficijar v Hüttenberg; Jožef Lassnig v Innerteichen; Janez Winkler v Liesergg in Jan. Dietrich v Lesnik.

Prestavljena sta č. gg. kaplana Štefan Krainer iz Blatnice v Motnico in Klement Warmuth na Staridvor.

Umerl je 28. sept.: č. g. Mihael Prandstätter, fajmošter v Lieseregg. R. i. p.

Volitve v državni zbor so pred durmi in ko ta list pride čast. našim čitateljem v roke, so volilni možje v kmečkih občinah že povsod na Slovenskem izvoljeni. Kakor se iz nekaj krajev čuje, ki so imeli že volitve, izpale so večidelj za nas ugodno; torej je samo sloznosti volilnih mož treba, da se pošljejo taki poslanci v državni zbor, ki bodo Slovencem na korist in na čast. — Slovenska kandidata na Koroškem sta: gospod Andrej Einspieler, č. k. profesor in deželni poslanec v Celovcu za velikovski volilni okraj in okolico celovško in g. Ferdo Vigele, posestnik na Ziljski Bistrici za belški volilni okraj in Borovlje. Menda nam ni treba zaterditi, da bodeta nas Slovence na Koroškem ta dva gospoda, če bodeta izvoljena, v državnem zboru najbolje zastopala, ker njih dosedanje delovanje jasno priča, da sta vsa vneta za blagor ljudstva. Pervi je že več let deželni poslanec in je v deželnem zboru pri vsakej priliki pokazal, da mu je zboljšanje kmečkega stanu na serci. On je vsako priložnost porabil v to, da je krepko zagovarjal in se možato potegoval za pravice ljudstva. Seveda je zaradi tega nekterim gospodom, katerim so samo lastne koristi na mar, temu v peti in ga obrekujejo in psujejo, kar le morejo; pa ravno to naj bo vam volilcem velikovskega okraja vzrok, da ga izvolite enoglasno za svojega poslanca. — G. Ferdo Vigele sicer še ni bil poslanec v deželnem zboru, pa pokazal je tudi že vesčas svojega političnega delovanja, da le za ljudske pravice gori, težka bremena kmečkega stanu dobro pozna in se bo zmirom za njih zljajševanje potegoval. Govoril je že večkrat na taborih in je tu pokazal, da ni samo dober govornik, ampak tudi pozna, kje Slovence čevelj žuli. Na korist ljudstvu v spodnji ziljski dolini ustanovil je posojilnico, ki pod njegovim vodstvom tako pridno napreduje, da je že prvo leto preverglja nad 40.000 gld. Ker je z dušo in telesom za narod vnet, tudi njega nemčurji obrekujejo; pa volilci beljaškega in borovljanskega volilnega okraja, ne dajte se oslepiti od teh obrekovalcev, ampak na dan volitve vsi dajte vaše glasove g. Vigele-tu.

Volitev volilnih mož v obširni rožeški občini se je versila 6. t. m. Zgornji Rožani so se možato deržali. Od 161 v zapisniku zapisanih volilcev prišlo jih je še čez 80. Volitev je trajala od dveh popoldne do pozne noči. Uradniki in nemčurji so poslali vse svoje priveržence v volilni boj, pa ni pomagalo nič, narodni možje so sijajno zmagali. Med tem ko so naši dobili 45—50 glasov, je najbolji kandidat nasprotne stranke vjel samo 19 glasov. Pač sijajna zmaga! Izvoljeni so za volilne može hišni posestniki: Maček, Žofran, Tomelc, Vidman, Rutar, Postranjak, Lucman, Ibov-

nik in g. kaplan Knaflič. Vsi bodo 13. t. m. volili v Belaku g. F. Vigele-ta za poslanca v državni zbor.

Št. Jakobska posojilnica v Rožu. Kakor smo že v zadnjem listu omenili, imela je št. Jakobska posojilnica v nedeljo 28. septembra t. l. popoldne občni zbor, h kateremu se je zbralo 86 udov. Najprej pozdravi nazoče predsednik g. Hribernik in povdarja izvrstni napredek prvega leta vkljub obrekovanji od strani nekaterih sebičnežev in porednežev. Na to predlaga tajnik g. Knaflič letno delovanje in račun. Do konca avgusta je temu duarstvenemu društvu pristopilo 147 udov. Menjic se je bilo izdalo 165, dolžnih pisem izdelalo 32. Dalje pove čiste dohodke celega leta in predlaga, naj se za vložine odloči 6% dividende in naj se dalje čisti dohodki, kar jih ostane, ko se odštejejo od njih obresti za vložine in nadvložine, pripišejo društvenemu rezervnemu zakladu ali „Matici“, kar se soglasno sprejme. Po tem takem iznašajo v prvem letu ali v prvih desetih mesecih

Prejemki.

1. Vložine	gld. 8450.—
2. Nadvložine	" 11075.—
3. Posojil na menjice se je bilo vernilo	" 1810.—
4. Obresti od posojil na menjice in dolžna pisma	" 1122.15
5. Vložinam pripisane 6% obresti	" 214.38
6. Nadvložinam pripisane 5% obresti	" 178.08

Matica.

7. Pristopnine so udje plačali	" 292.—
8. Za 147 družabniških knjižic se je prejelo	" 29.40
9. Za menjice, dolžna pisma in koleke	" 36.13
10. Matici dovoljeni znesek letnih dohodkov	" 729.69

vsi prejemki vkup . 23936.83

Izdatki.

1. Posojila na menjice	gld. 13478.—
2. Posojila na dolžna pisma	" 7578.53
3. Posojila proti zastavi	" 153.—
4. Vložinam odpisane 6% obresti	" 214.38
5. Nadvložinam odpisane 5% obresti	" 178.08
6. Matici odločeni znesek letnih dohodkov	" 729.69
7. Gotovega denarja v denarnici	" 1271.70

Matica.

8. Tiskarnici za razne tiskovnine in kolek na glavno knjigo	" 156.25
9. Za stanovanje, kurjavo in nagrado tajništvu	" 140.—
10. Za koleke na menjice in dolžna pisma	" 14.38
11. Razni drugi stroški	" 22.82

vsi izdatki vkup . 23936.83

Iz rezervnega zaklada dovoli občni zbor 140 gld. za stanovanje, kurjavo in opravi la tajništva. Vsi udje so bili zadovoljni s tako lepim napredkom prvega leta in so se odboru za uspešno delovanje zahvalili. Končno moremo še omeniti, da je okrajno glavarstvo poslalo k občnemu zboru posebnega komisarja, ki je zborovanje nadzoroval, da se kaj političnega ne govori, (kakor bi odbor sam ne vedel, da se po pravilih ne sme pečati s politiko). Nismo še slišali, da bi bili pri drugih denarstvenih zavodih na Koroškem zborovali pod nadzorovanjem političnega komisarja.

Jenkova slavnost v Kranji. Dne 28. sept. t. l. se je na pokopališču v Kranji slovesno odkril Jenkov spominek. Udeležili so se te svečanosti sokolci, pevci in mnogo gostov iz Ljubljane in tako dostojno počastili enega prvih naših pesnikov.

Novi hervaški ban je postal narodnjak Mažuranič. Hervatje so ga jako veseli in si od njegovega banovanja mnogo obetajo.